Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GIOVANNI PITRUZZELLA
esitatud 27. aprillil 2023 [1]

Kohtuasi C-655/21

Kriminaalmenetlus järgmise isiku suhtes:
G. ST. T.
Menetluses osales:
Rayonna prokuratura Burgas, TO Nesebar

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Rayonen sad - Nesebar (Nessebari rajoonikohus, Bulgaaria))

Eelotsusetaotlus – Intellektuaalomandi õiguste jõustamine – TRIPS-leping – Kriminaalkaristused kaubamärgi võltsimise korral – Harta kohaldatavus – Kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse ja proportsionaalsuse põhimõte

1. Käesoleva ettepaneku esemeks olevas kohtuasjas esitab Rayonen Sad-Nesebar (Nessebari rajoonikohus, Bulgaaria) Euroopa Kohtule neli eelotsuse küsimust, millest esimesed kaks käsitlevad direktiivi 2004/48 [2] tõlgendamist ja ülejäänud kaks Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 49 tõlgendamist. Küsimused kerkisid kriminaalmenetluses, mis algatati süüdistatava G. ST. T. suhtes, keda süüdistatakse mitmes kaubamärgi võltsimise kuriteos.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

2. Esmase õiguse seisukohast on eelotsusetaotluses asjakohane harta artikkel 49 kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse ja proportsionaalsuse aspektidest, mis on sätestatud vastavalt nimetatud artikli esimeses ja kolmandas lõikes. Seoses direktiiviga 2004/48 viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus põhjendustele 26 ja 28 ning artiklile 13 intellektuaalomandi õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise kohta. Lühiduse huvides piirdun siinkohal viitega nende sätete vastavatele tekstidele, viidates vajaduse korral käesoleva ettepaneku edasistes punktides nende sisule.

[1] Algkeel: itaalia.

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT 2004, L 157, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32).

B. Bulgaaria õigus

3. Eelotsusetaotluses nimetatakse kaubamärkide ja geograafiliste tähiste seaduse (Zakon za markite i geografskite oznacheniya, edaspidi „ZMGO“) artikleid 13, 119 ja 127 ning kaubamärkide ja geograafiliste tähiste seaduse (Zakon za markite i geografskite oznacheniya, kehtetu, oli jõus 22. juunil 2016, edaspidi „ZMGO 2016“) artikleid 13, 76b ja 81. Eelkõige on ZMGO artikli 127 lõikes 1 ja ZMGO 2016 artikli 81 lõikes 1 ette nähtud, et halduskaristus määratakse isikule, kes kasutab äritegevuses kaubamärgi omaniku nõusolekuta tooteid või teenuseid, mis on tähistatud tähisega, mis on identne või sarnane registreeritud kaubamärgiga.

4. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab lisaks karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks, edaspidi „NK“) artiklitele 55, 66 ja 172b ja kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artiklitele 84–88 ja 247c. Käesoleva ettepaneku seisukohast on asjakohane eelkõige NK artikkel 172b, mille tekstis, mis oleks mõistlik siinkohal esitada, on sätestatud:

„1. Isikut, kes kasutab äritegevuses ilma ainuõiguse omaniku nõusolekuta kaubamärki, disainilahendust, taimesorti või loomatõugu, mille suhtes ainuõigus kehtib, või geograafilist tähist või selle jäljendust ilma õigusliku aluseta, karistatakse vabadusekaotusega kuni 5 aastat või rahatrahviga kuni 5000 Bulgaaria leevi.

2. Kui lõikes 1 nimetatud rikkumine on korduv või põhjustab olulisi kahjulikke tagajärgi, karistatakse selle eest vabadusekaotusega 5–8 aastat ja rahatrahviga 5000–8000 Bulgaaria leevi.

3. Kuriteo objekt konfiskeeritakse ja hävitatakse olenemata sellest, kelle omandis see on.“

II. Põhikohtuasi ja menetlus Euroopa Kohtus

5. Süüdistatavat G. ST. T-d, kes on füüsilisest isikust ettevõtja, süüdistatakse mitmes registreeritud kaubamärgi võltsimise kuriteos 2016. aastal, kuna ta pakkus vastava õiguse omaniku nõusolekuta müügiks riideid, millel olid kujutatud nendele kaubamärkidele sarnased tähised, koguväärtuses 1 404 590,00 Bulgaaria leevi originaalkaupade osas ja 80 201,00 Bulgaaria leevi võltsingute osas. Kõnealused tooted, mis konfiskeeriti poeruumides, kus neid müügiks pakuti, võeti ära ja seejärel hävitati.

6. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab esiteks, et direktiivi 2004/48 põhjendusega 28 jäetud kaalutlusruumi raames sätestati Bulgaaria Vabariigis NK artikli 172b lõigetes 1 ja 2 ette nähtud kuriteod, millega on paralleelselt sätestatud haldusõigusrikkumine, mis on hetkel ette nähtud ZMGO 2016 artikli 81 lõikes 1. Nimetatud kohus leiab sisuliselt, et NK artikli 172b lõikes 2 sätestatud kuriteo koosseisutunnused nõuavad, et määrataks kindlaks õiguse omanikule tekitatud kahju ulatus. Selles osas kasutatakse riigisiseses kohtupraktikas eeldust, mida ei ole direktiivis 2004/48 ette nähtud ja mille kohaselt vastab nimetatud kuriteo toimepanemisega tekkinud kahju kaubamärgiõigust rikkuva kaubaga identse või sarnase seaduslikult toodetud kauba jaehinna ekvivalendile. Lisaks välistab see kahju nii saamata jäänud tulu kui ka mittevaralise kahju. Selles olukorras küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas Bulgaaria õigusnormid on direktiiviga 2004/48 kooskõlas.

7. Teiseks, pärast seda, kui ta on märkinud, et NK artiklis 172b sätestatud kuritegu ja ZMGO-s ette nähtud haldusõigusrikkumine kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse, kuna need on karistusi reguleerivad sätted, mis on kohaldatavad liidu õigusega reguleeritud õigussuhete suhtes, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas harta artikli 49 lõikega 1 on kooskõlas Bulgaaria õigusaktid, mille kohaselt kuulub sama käitumine haldusõigusrikkumise ja kuriteo koosseisu alla, nägemata ette selget ja täpset eristamiskriteeriumi.

8. Viimasena küsib see kohus, kas NK artikli 172b lõikes 2 ette nähtud vabadusekaotus, mille karistuse miinimummäär on eriti kõrge ja mille maksimummäär ei ole väike, järgib harta artikli 49 lõikes 3 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtet, arvestades ka asjaolu, et praktilised võimalused karistuse vähendamiseks on äärmiselt piiratud.

9. Selles olukorras peatas Rayonen sad-Nesebar (Nessebari rajoonikohus, Bulgaaria) menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„Kas õigusaktid ja kohtupraktika, mille kohaselt õiguse omaniku kantud kahju on NK artikli 172b lõigetes 1 ja 2 sätestatud kuritegude koosseisutunnuseks, on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiviga 2004/48/EÜ kehtestatud normidega intellektuaalomandi õiguste õigusvastase kasutamisega tekitatud kahju kohta?

Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, kas Bulgaaria Vabariigi kohtupraktikaga kehtestatud automaatne eeldus kahjude kindlaksmääramiseks – müügiks pakutava kauba väärtus, mis on arvutatud seaduslikult valmistatud kaupade jaehindade alusel – on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ normidega?

Kas õigusnormid, milles ei ole piiritletud haldusõigusrikkumist (praegu kehtiva ZMGO artikli 127 lõige 1 ja 2016. aastal kehtinud ZMGO artikli 81 lõige 1), NK artikli 172b lõikes 1 sätestatud kuritegu ega – juhul, kui vastus esimesele küsimusele on eitav – NK artikli 172b lõikes 1 sätestatud kuritegu, on kuritegude osas kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 49 sätestatud seaduslikkuse põhimõttega?

Kas NK artikli 172b lõikes 2 ettenähtud karistused (vabadusekaotus 5–8 aastat, samuti rahatrahv 5000–8000 Bulgaaria leevi) on kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 lõikes 3 sätestatud põhimõttega (karistuse raskus ei tohi olla kuriteo suhtes ebaproportsionaalne)?“

10. Kirjalikud seisukohad Euroopa Kohtu põhikirja artikli 23 tähenduses esitasid Austria Vabariik ja Euroopa Komisjon. Menetlust korraldava meetmena esitas Euroopa Kohus huvitatud isikutele kirjalikuks vastamiseks eespool viidatud artikli 23 kohaselt küsimused harta artiklite 49 ja 51 kohta. Austria Vabariik ja komisjon järgisid seda meedet.

11. Euroopa Kohtu palvel puudutab käesolev ettepanek kolmandat ja neljandat eelotsuse küsimust.

III. Analüüs

A. Euroopa Kohtu pädevus: sissejuhatavad märkused

12. Euroopa Kohtu pädevus kolmandale ja neljandale eelotsuse küsimusele vastamisel sõltub harta kohaldatavusest põhikohtuasjas. Harta kohaldatavus sõltub omakorda sellest, kas Bulgaaria seadusandja kohaldas NK artiklis 172b sätestatud karistusi määratledes liidu õigust, nagu on ette nähtud harta artikli 51 lõikes 1, mis piirab harta kohaldamisala. Selle küsimuse vastus oleks selgelt jaatav juhul, kui leitaks, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus, et NK artikkel 172b kujutab endast karistusõiguse sätet, mis võeti vastu direktiivi 2004/48 Bulgaaria õigusesse üle võtmise raames. Euroopa Kohus peab selle punkti kohta otsuse tegema vastuses, mille ta annab esimesele kahele eelotsuse küsimusele.

13. Käesoleva ettepaneku – mis, nagu kirjeldatud, ei käsitle neid küsimusi – eesmärk on aga analüüsida harta kohaldatavust erinevast seisukohast ning seetõttu lähtun ettepanekus eeldusest, et Euroopa Kohus teeb otsuse, mille kohaselt karistusõiguse normid, mille kooskõla direktiiviga 2004/48 eelotsusetaotluse esitanud kohus peab hindama, jäävad väljapoole selle direktiivi kohaldamisala. Täpsemalt analüüsin järgmisena, kas harta kohaldatavus ja järelikult Euroopa Kohtu pädevus nendele küsimustele vastata võivad tuleneda asjaolust, et käsitletava riigisisese õigusaktiga täidetakse kohustust, mis võeti liidu sõlmitud rahvusvahelise lepingu raames.

1. Harta kohaldamine liikmesriikide poolt liidu rahvusvaheliste õiguslike kohustuste rakendamisel

14. Harta artikli 51 lõike 1 tähenduses on harta sätted liikmesriikidele ette nähtud üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Artikli 51 lõike 2 kohaselt ei laienda harta liidu õiguse reguleerimisala kaugemale senisest pädevusest, ei lisa liidule uusi pädevusvaldkondi ja ülesandeid ega muuda aluslepingute teistes osades määratletud pädevust ja ülesandeid.

15. Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et hartaga tagatud põhiõigusi tuleb kohaldada kõikides liidu õigusega reguleeritud olukordades, kuid mitte neist väljaspool.[3] Neid õigusi tuleb seega kaitsta niipea, kui riigisisene õigusnorm kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse.[4] Kui sellega on tegemist, peab Euroopa Kohus, kelle poole on pöördutud eelotsuse saamiseks, andma kõik tõlgendamiseks vajalikud juhised, et liikmesriigi kohus saaks hinnata kõnealuse õigusnormi vastavust põhiõigustele, mille kaitse ta tagab.[5]

16. Nagu kohtujurist Saugmandsgaard Øe rõhutas kohtuasjas komisjon *vs*. Ungari (kasutusvaldus põllumajandusmaale)[6] tehtud ettepanekus, nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et olukorrad, kus liidu õiguskorras tunnustatud põhiõigused on liikmesriikidele siduvad, võib jagada vähemalt kaheks.

[3] Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BPC Lux 2 jt (C-83/20, EU:C:2022:346, punkt 26).

[4] Vt 21. mai 2019. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Ungari (kasutusvaldus põllumajandusmaale) (C-235/17, EU:C:2019:432, punkt 63 ja viidatud kohtupraktika).

[5] Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BPC Lux 2 jt (C-83/20, EU:C:2022:346, punkt 26).

[6] C-235/17, EU:C:2018:971, punkt 71 jj.

17. Esiteks on need põhiõigused liikmesriikidele siduvad siis, kui nad *rakendavad* liidu õigusnorme, olenemata sellest, kas õigusnormid sisalduvad aluslepingus[7], määrustes[8], direktiivides[9], raamotsustes[10] või ebatüüpilistes õigusaktides, mille õiguslik alus tuleneb liidu määrustest ja mis on liidu õiguse osa[11].

18. Teiseks tuleb liidu õiguskorras tunnustatud põhiõigusi kohaldada, kui liikmesriik *teeb* riigisiseses õigusaktis liidu õigusest *erandi* ning tugineb selle õigusakti kaitsmiseks liidu õigusega tunnustatud põhjendusele. Selles osas on Euroopa Kohus kohtuotsuses ERT[12] väljendatud seisukohti arvestades enne harta jõustumist täpsustanud, et „liidu õiguse kohaldamine“ harta artikli 51 lõike 1 tähenduses on ka liikmesriigi poolt selles õiguses ette nähtud eranditele tuginemine, et õigustada aluslepinguga tagatud põhivabaduse piiramist, ka juhul kui kõnealuse õigusakti eesmärk ei ole iseenesest liidu õiguse sätte rakendamine[13].

19. Nimetatud kahesus ei ammenda aga kõiki olukordi, kus hartat kohaldatakse. See nähtub selgelt juba 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsusest Åkerberg Fransson.[14] Selles kohtuotsuses ei kuulunud riigisisesed meetmed, mis nägid ette maksuõiguslike sanktsioonide kohaldamise ja kriminaalmenetluste algatamise käibemaksupettuse eest sanktsioonide määramiseks, täpselt kummassegi eespool viidatud kategooriasse. Euroopa Kohus leidis siiski, et viidatud meetmed kujutasid endast liidu õiguse kohaldamist harta artikli 51 lõike 1 tähenduses, võttes arvesse asjaolu, et nende eesmärk oli karistada liidu käibemaksu valdkonna direktiivides sisalduvate sätete rikkumisi ning järelikult täita liikmesriikidele aluslepinguga kehtestatud kohustust karistada tõhusalt liidu finantshuve kahjustavat käitumist.

20. Seega on liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvate ja harta kohaldamise kaasa toovate olukordade spekter laiem ega ole ei selgesti ega ka ammendavalt määratletud. Üldjuhul hõlmab see kõiki olukordi, kus liidu õigusega kehtestatakse liikmesriikidele konkreetsed kohustused või kui liidu õiguse säte on kohaldatav. Kriteeriumid, mille alusel hinnata konkreetsel juhul, kas tegemist on „liidu õiguse kohaldamise“ olukorraga harta artikli 51 lõike 1 tähenduses, on samuti muutuvad. Euroopa Kohus on täpsustanud, et selleks tuleb muude tegurite hulgas hinnata, kas liikmesriigi kõnealuse meetme „eesmärk on liidu õiguse sätte rakendamine, milline on nende riigisiseste õigusnormide laad ja kas nendega taotletakse muid eesmärke kui liidu õigusega hõlmatud eesmärgid, isegi kui need riigisisesed õigusnormid võivad mõjutada liidu õigust kaudselt, ning seda, kas selles valdkonnas on olemas liidu õiguse erinormid või normid, mis võivad seda valdkonda mõjutada“.[15] Vaatamata viidatud muutuvusele on hindamise eesmärk selge ning selleks on tagada hartas sätestatud põhiõiguste kohaldamine kõikidel juhtudel, kus

7 Vt 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (C-42/17, EU:C:2017:936).

8 Vt 24. märtsi 1994. aasta kohtuotsus Bostock (C-2/92, EU:C:1994:116).

9 Vt 10. juuli 2003. aasta kohtuotsus Booker Aquaculture ja Hydro Seafood (C-20/00 ja C-64/00, EU:C:2003:397).

10 Vt 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198).

11 Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BPC Lux 2 jt (C-83/20, EU:C:2022:346).

12 Vt 18. juuni 1991. aasta kohtuotsus ERT (C-260/89, EU:C:1991:254).

13 Vt selle kohta 21. mai 2019. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Ungari (kasutusvaldus põllumajandusmaale) (C-235/17, EU:C:2019:432, punkt 65 ja viidatud kohtupraktika). Konkreetsel juhul oli tegemist liikmesriigi kohustuste rikkumise hagiga, kus komisjon oli esimest korda palunud Euroopa Kohtul tuvastada harta sätte eraldi rikkumise asjaomase liikmesriigi poolt. Vaidlustatud Ungari õigusakti puhul oli tegemist kapitali vaba liikumise piiramisega ning Ungari väitis selle piirangu põhjendamiseks, et on olemas ülekaaluka üldise huviga seotud põhjused ja ELTL artiklis 65 sätestatud põhjused. Euroopa Kohus leidis, et nendel asjaoludel tuleb kõnealuse õigusakti kooskõla liidu õigusega analüüsida, arvestades *nii aluslepingus sätestatud erandeid* ja Euroopa Kohtu praktikat *kui ka hartaga tagatud põhiõigusi*, ning analüüsis komisjoni esitatud eraldi etteheiteid seega koos. Märgin, et kohtujurist Saugmandsgaard Øe soovitas viidatud kohtuasjas (C-235/17, EU:C:2018:971) esitatud ettepanekus Euroopa Kohtul lükata tagasi komisjoni etteheite, mis põhines hartal sõltumatult.

14 C-617/10, EU:C:2013:105 (edaspidi „kohtuotsus Åkerberg Fransson“).

15 Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BPC Lux 2 jt (C-83/20, EU:C:2022:346, punkt 27).

kehtib liidu õigus. Nagu Euroopa Kohus kohtuotsuse Åkerberg Fransson punktis 21 kinnitas, „ei saa olla olukorda, mis jääb küll liidu õiguse kohaldamisalasse, ilma et [hartaga tagatud] põhiõigused kehtiksid“.

21. Hiljutises, 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsuses komisjon *vs*. Ungari (kõrgharidusõpe)[16] lisas Euroopa Kohus, kes tegi otsuse suurkojas, eespool viidatud kohtupraktikale olulise teguri. Selle otsuse aluseks oleva kohtuasja ese oli rikkumismenetlus, kus komisjon heitis Ungarile lisaks teenuskaubanduse üldlepingu (General Agreement on Trade in Services, edaspidi „GATS“)[17] XVII artikli ja sellele liikmesriigile direktiivi 2006/123[18] artiklist 16 tulenevate kohustuste rikkumisele ette ka harta artikli 13, artikli 14 lõike 3 ja artikli 16, milles käsitletakse akadeemilist vabadust, vabadust asutada haridusasutusi ja ettevõtlusvabadust, eraldi ja sõltumatut rikkumist.[19]

22. Kohtuotsuses meenutas Euroopa Kohus eelkõige oma väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt liidu sõlmitud rahvusvaheline leping moodustab alates selle jõustumisest liidu õiguse lahutamatu osa.[20] Seejärel ta kinnitas, et kuna GATS sisaldub WTO asutamislepingus, millele liit alla kirjutas ning mille ta 22. detsembril 1994. aastal[21] heaks kiitis, on GATS liidu õiguse osa[22]. Niisiis järeldas ta punktis 213, et „et kui liikmesriigid täidavad oma GATSist tulenevaid kohustusi, […] siis kohaldavad nad liidu õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses“.

23. Kuigi Euroopa Kohus ei ole selle kohta üheski otsuses seisukohta võtnud, nähtub viidatud kohtuotsuse süsteemist, et selle järelduse aluseks olev loogika on see, mida meenutasin käesoleva ettepaneku punktides 19 ja 20.[23] Selle loogika põhjal on hartaga tagatud põhiõiguste kohaldamine niisuguses olukorras, nagu on kohtuotsuse komisjon *vs*. Ungari punktis 213 kirjeldatud olukord, põhjendatud kuna liikmesriigid täidavad liidu rahvusvaheliste õiguslike kohustuste riigisisesel rakendamisel oma seadusandliku pädevuse alusel kohustust liidu ees, rakendades norme, mis moodustavad selle õiguse lahutamatu osa, kusjuures harta kohaldatavus tagab, et nad ei riku liidu põhiõigusi, kui nad tegutsevad liidu „esindajatena“.[24] Teisalt tuleneb liikmesriikide kohustus rakendada liidu sõlmitud rahvusvahelisi lepinguid aluslepingust, kus ELTL artikli 216 lõikes 2 on ette nähtud, et need lepingud on liikmesriikidele siduvad.

24. Järeldusel, millele Euroopa Kohus jõudis otsuse komisjon *vs*. Ungari punktis 213, on analoogia alusel kohaldamiseks eriti ulatuslik potentsiaal, mis väljub nende asjaolude piiridest, kuhu see kuulub. Ma ei leia nimelt, et kohtuasja kontekstist, mille põhjal viidatud kohtuotsus tehti, ning eelkõige asjaolust, et selles käsitleti liidu sõlmitud lepingust tuleneva kohustuse rikkumist, saaks tuletada, et Euroopa Kohus oleks tahtnud seda järeldust piirata üksnes juhtudega, kus käsitletav liikmesriigi meede võib seada kahtluse alla selle liikmesriigi rahvusvahelise vastutuse. Niisugune

16 C-66/18, EU:C:2020:792 (edaspidi „kohtuotsus komisjon *vs*. Ungari“).

17 GATS sisaldub Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu lisas 1 B, mis allkirjastati Marrakechis ja kiideti heaks nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT 1994, L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80) (edaspidi „WTO asutamisleping“).

18 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/123/EÜ teenuste kohta siseturul (ELT 2006, L 376, lk 36).

19 Komisjoni poolt vaidlustatud riigisisesed õigusnormid kohustasid välismaiseid haridusasutusi, mis asuvad väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda (EMP), sõlmima Ungaris haridusteenuste osutamise tingimusena rahvusvahelise lepingu selle liikmesriigi ja päritoluriigi vahel ning pakkuma kõrgharidusõpet oma päritoluriigis.

20 Kohtuotsuse komisjon *vs*. Ungari punkt 69.

21 Vt otsus 94/800. WTO leping jõustus 1. jaanuaril 1995.

22 Kohtuotsuse komisjon *vs*. Ungari punktid 70 ja 71.

23 Vt käesoleva ettepaneku punkt 19. Kohtupraktikale, mis lähtub otsusest ERT, mis kuulub neist kategooriatest teise, vt käesoleva ettepaneku punkt 20, viidatakse sõnaselgelt kohtuotsuse komisjon *vs*. Ungari punktis 214, et toetada eraldi põhjendust hartaga tagatud põhiõiguste kohaldamisele selles olukorras.

24 Vt selle kohta kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas komisjon *vs*. Ungari (kõrgharidusõpe) (C-66/18, EU:C:2020:172, punkt 128).

kitsas tõlgendus on minu arvates vastuolus kõnealuse punkti sõnastusega, eeldustega, millest harta kohaldatavus käesoleval juhul tuleneb – see tähendab GATSi liidu õigusesse lõimimine –, ning ka selle kohaldatavuse aluseks oleva loogikaga, mida eespool kirjeldasin.

25. Märgin selle kohta, et samasugune arutluskäik kui see, mida Euroopa Kohus kasutas kohtuotsuses komisjon *vs*. Ungari, et põhjendada seekord liidu õiguse üldpõhimõtete kohaldamist, leidub 24. veebruari 2022. aasta kohtuotsuses Agenzia delle dogane e dei monopoli ja Ministero dell'Economia e delle Finanze.[25] Kohtuasjas, mille põhjal viidatud kohtuotsus tehti, küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas riigisisene norm, mis nägi alaealistele tubakatoodete müügi korral ette rahalise halduskaristuse ja täiendava halduskaristuse – milleks oli tubaka müügiloa ajutine peatamine – kumuleerumise, on proportsionaalne. Kõigepealt tuvastas Euroopa Kohus, et olukorras, millele põhikohtuasjas kohtus tugineti, ei ole kohaldatavad liidu õiguse sätted, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus tõlgendada palus.[26] Järgmisena, meenutades kohtuotsuse komisjon *vs*. Ungari punkti 69 ja kohtupraktikat, mille kohaselt moodustab liidu sõlmitud rahvusvaheline leping alates selle jõustumisest liidu õiguse lahutamatu osa, leidis Euroopa Kohus, et riigisiseses menetluses käsitletava riigisisese sätte hindamisel tuleb arvesse võtta Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooni, mis allkirjastati 21. mail 2003 Genfis (WHO Framework Convention on Tobacco Control, edaspidi „FCTC"),[27] artikliga 16 kehtestatud eeskirju ning eelkõige selle lõikes 1 sätestatud eeskirja, mille kohaselt iga kõnealuse konventsiooni osaline võtab või rakendab „tõhusaid haldusmeetmeid või […] seadusandlikke, täidesaatvaid või muid abinõusid asjakohasel valitsustasandil, et keelata tubakatoodete müük noorematele isikutele, kui on ette nähtud konventsiooniosalise seadusega, või isikutele, kes on nooremad kui kaheksateist aastat". Viimasena täpsustas Euroopa Kohus, et „kuna WHO raamkonventsioon on liidu õiguse lahutamatu osa, siis tuleb selle kohaldamisel järgida proportsionaalsuse põhimõtet kui liidu õiguse üldpõhimõtet".[28] Teisisõnu kinnitas Euroopa Kohus, et liikmesriikide poolt viidatud raamkonventsiooni alusel võetud kohustuste täitmine kujutas endast „liidu õiguse kohaldamise" juhtu, mis toob kaasa liidu õiguse üldpõhimõtete kohaldamise.

26. Eespool kirjeldatud põhimõtete alusel tuleb hinnata harta kohaldamist põhikohtuasjas käsitletavas olukorras.

2. Harta kohaldamine põhikohtuasjas käsitletavas olukorras

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab Euroopa Kohtule küsimuse harta artikli 49 tõlgendamise kohta, et hinnata, kas selle sättega on kooskõlas sätted, millega Bulgaaria õiguses karistatakse registreeritud kaubamärgi võltsimist. Kõnealune kohus lähtub eeldusest, et põhikohtuasja esemeks olev olukord kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse, sest NK artikli 172b lõigetes 1 ja 2 sätestatud kuritegusid ja ZMGO-s ja ZMGO 2016-s ette nähtud haldusõigusrikkumisi kohaldatakse „liidu õigusega reguleeritud õigussuhetele".

[25] C-452/20, EU:C:2022:111 (edaspidi „kohtuotsus Agenzia delle dogane e dei monopoli ja Ministero dell'Economia e delle Finanze").

[26] Tegemist oli ELL artikliga 5 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/40/EL tubaka- ja seonduvate toodete tootmist, esitlemist ja müüki käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2001/37/EÜ (ELT 2014, L 127, lk 1, ja parandus ELT 2015, L 150, lk 24) artikli 23 lõikega 3. Viidatud direktiivi puudutavas osas otsustas Euroopa Kohus, et direktiiviga ei olnud ühtlustatud tubakatoodete müügi neid aspekte, mis puudutavad nende toodete müüki alaealistele (vt punktid 24–27).

[27] Vt kohtuotsus Agenzia delle dogane e dei monopoli ja Ministero dell'Economia e delle Finanze, punktid 19–32. Liidu nimel kiideti FCTC heaks nõukogu 2. juuni 2004. aasta otsusega 2004/513/EÜ Maailma Tervishoiuorganisatsiooni tubakatoodete tarbimise piiramist käsitleva raamkonventsiooni sõlmimise kohta (ELT 2004, L 213, lk 8).

[28] Vt kohtuotsuse Agenzia delle dogane e dei monopoli ja Ministero dell'Economia e delle Finanze, punkt 33.

28. Selles osas tuletan meelde, et intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (edaspidi „TRIPS“), mis on WTO asutamislepingu lisas 1 C, eesmärk on muu hulgas kehtestada multilateraalsed miinimumstandardid, et võidelda võltsimise vastu ja ühtlustada faktiliselt meetmed ja menetlused, mille eesmärk on jõustada intellektuaalomandi õiguseid.[29] Selle artiklis 61 on sätestatud: „liikmed näevad ette kriminaalmenetluse ja -karistuste kohaldamise vähemalt juhtudel, kui tahtlikult on võltsitud kaubamärki või rikutud autoriõigusi […]. Võimalike õiguslike kaitsevahendite hulka kuulub vabadusekaotus ja/või rahatrahv, mis oleksid piisavalt preventiivsed ja vastaksid võrreldava raskusastmega kuritegude eest määratavatele karistustele. Vajalikel juhtudel kuuluvad võimalike kaitsevahendite hulka ka õigusi rikkuvate kaupade […] arestimine, konfiskeerimine ja hävitamine […]“. Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus ei viidanud nimetatud lepingule, on lepingus sätestatud konkreetsed kohustused kriminaalmenetluse ja -karistuste valdkonnas. Kuigi see ei kehtesta kindlaksmääratud karistuste määra, nõuab see siiski teatud laadi karistuste sätestamist. Direktiivi 2004/48 põhjenduses 28 sisalduvat viidet kriminaalkaristustele kui „meetmetele intellektuaalomandi õiguste jõustamise tagamiseks“ tuleb pidada kaudseks viiteks nendele kohustustele, mida direktiiv aga sõnaselgelt ei mõjuta.[30]

29. Euroopa Kohus on juba pikka aega teadvustanud, et TRIPS-leping, nagu GATS, on liidu õiguse lahutamatu osa[31] ja on seetõttu liidu õiguse kohaldamisalas kohaldatav, kuigi selle sätetel ei ole vahetut õigusmõju ning nende alusel ei saa ka eraõiguslikel isikutel tekkida õigusi, millele viimased võiksid liidu õiguse alusel kohtus vahetult tugineda.[32] Lisaks kuulub see leping ELTL artikli 207 lõikes 1 sätestatud mõiste „intellektuaalomandi kaubandusaspektid“ alla ning järelikult alates ELTL jõustumisest liidu välise ainupädevuse hulka ühise kaubanduspoliitika valdkonnas.[33]

30. Euroopa Kohtu otsuse komisjon *vs*. Ungari punktis 213 esitatud arutluskäiku analoogia alusel kohaldades ilmneb, et kui liikmesriigid täidavad TRIPS-lepingust tulenevaid kohustusi, kaasa arvatud selle lepingu artiklist 61 tulenevaid kohustusi, kohaldavad nad liidu õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Osas, milles NK artikli 172b lõigetes 1 ja 2 sätestatud kuriteod kujutavad endast TRIPS-lepingu artiklist 61 tulenevate kohustuste täitmist, on harta põhikohtuasjas käsitletavas olukorras seega kohaldatav.

31. Vastupidi Austria valitsuse väitele ei ole selle järeldusega vastuolus asjaolu, et aluslepingute autorid on liidule kriminaalasjades andnud ainult piiratud pädevuse[34] ning et seetõttu kuulub kriminaalõigus põhimõtteliselt liikmesriikide pädevusse[35].

32. Esiteks nähtub sellest kohtupraktikast, et seda pädevust ei tule teostada mitte ainult liidu õigusega tagatud põhivabadusi järgides, vaid ka kogu liidu õigust, eriti esmast õigust järgides.[36] Ka siis, kui liikmesriigid tegutsevad oma pädevusse kuuluvates valdkondades, on nad siiski kohustatud täitma kohustusi, mis tulenevad neile liidu õigusest.[37] Teiseks on Euroopa Kohus juba

[29] Vt selle kohta 18. juuli 2013. aasta kohtuotsus Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, punkt 58).

[30] Vt artikli 2 lõike 3 punkt b.

[31] Vt 15. märtsi 2012. aasta kohtuotsus SCF Consorzio Fonografici (C-135/10, EU:C:2012:140, punktid 39 ja 40). Vt ka 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo (C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 39).

[32] Vt 15. märtsi 2012. aasta kohtuotsus SCF Consorzio Fonografici (C-135/10, EU:C:2012:140, punkt 46).

[33] 18. juuli 2013. aasta kohtuotsus Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, punktid 45–60).

[34] Vt 26. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Rimšēvičs ja EKP *vs*. Läti (C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139, punkt 57).

[35] Vt 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Berlin jt (Ukrainale väljaandmine) (C-398/19, EU:C:2020:1032, punkt 65).

[36] Vt 26. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Rimšēvičs ja EKP *vs*. Läti (C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139, punkt 57).

[37] Vt selle kohta 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

ammu kinnitanud, et pelk asjaolu, et karistusõiguse aktid ega kriminaalmenetluse normid ei kuulu põhimõtteliselt liidu pädevusse[38], ei takista see liidu seadusandjal juhul, kui tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristuste kohaldamine pädevate riigiasutuste poolt on hädavajalik meede liidu poliitika täieliku tõhususe või siseturu sujuva toimimise tagamiseks, võtta liikmesriikide kriminaalõigusega seotud meetmeid.[39] See pädevus on sõnaselgelt sätestatud ELTL artikli 83 lõikes 2. Sellest tuleneb, et liidu seadusandjal on sättes ette nähtud tingimustel pädevus võtta kriminaalõiguse valdkonnas ühtlustamismeetmeid, mis on seotud kuritegude ja karistuste määratlemise miinimumstandarditega, mis on vajalikud, et tagada, et normid, mille ta kehtestab intellektuaalomandi kaitse valdkonnas – kaitse, mida kinnitab ka harta enda artikli 17 lõige 2 –, oleksid täielikult tõhusad. Liikmesriikidele TRIPS-lepingu artiklist 61 tuleneva kohustuse tagada kriminaalmenetlused ja -karistused, mida kohaldada kaubamärgi tahtliku võltsimise korral, ulatus ei ületa ELTL artikli 83 lõikes 2 ette nähtud pädevust.

33. Nagu Austria valitsus rõhutas, on ELTL artikli 4 lõike 2 punkti j kohaselt tegemist kahtlemata pädevusega, mis on jagatud liikmesriikide pädevusega, mida nad ELTL artikli 2 lõike 2 tähenduses kasutavad „niivõrd, kuivõrd liit ei ole oma pädevust teostanud“. Seni ei ole liit sätestanud ühtlustamisnorme intellektuaalomandi õiguste rikkumise eest määratavate karistuste ja läbiviidavate kriminaalmenetluste valdkonnas.[40] Nagu Austria valitsus samuti märkis, on Euroopa Kohus täpsustanud, et pelk asjaolu, et riigisisene meede kuulub valdkonda, milles liidul on pädevus, ei saa seda asetada liidu õiguse kohaldamisalasse ning tuua järelikult kaasa harta kohaldamise.[41] Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, mis algab 26. oktoobri 1982. aasta kohtuotsusega Kupferberg, millele Austria valitsus samuti viitab, et liidu sõlmitud lepingu sätete rakendamiseks vajalikud meetmed tuleb võtta selle lepinguga reguleeritud valdkondades kehtiva liidu õiguse hetkeolukorra alusel, mõnikord liidu institutsioonide poolt, mõnikord liikmesriikide poolt.[42]

34. Kui liidul on talle siseturu valdkonnas antud pädevuste alusel ainuõigus reguleerida ühelt poolt intellektuaalomandi õigusi, järgides TRIPS-lepingus sisalduvate intellektuaalomandi õiguste kättesaadavust, ulatust ja kasutamist käsitlevaid standardeid[43], ja teiselt poolt ELTL artikli 83 lõike 2 kohaselt kriminaalõiguse valdkonnas, et tagada neid õigusi kaitsvate normide tõhusus, siis on viidatud lepinguga läbi viidud intellektuaalomandi kaitse ühtlustamine ülemaailmsel tasandil[44], kaasa arvatud võltsimise vastase võitlusega seoses, põhimõtteliselt siduv kõikidele WTO liikmetele ning on liidu õiguskorra osa, sõltumata riigisisestest ühtlustamisaktidest, nii et nende lepingute raames võetud kohustuste täitmine, ka juhul, kui seda teevad liikmesriigid oma pädevuse teostamisel, kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse.

35. Samas kinnitas Euroopa Kohus juba kohtuotsuses Kupferberg, et „ühenduste institutsioonide sõlmitud lepingust tulenevate kohustuste järgimise tagamisel ei täida liikmesriigid kohustust ainult huvitatud kolmanda riigi suhtes, vaid samuti ja eelkõige ühenduste suhtes, kes on võtnud

[38] Vt 11. novembri 1981. aasta otsus 203/80 kohtuasjas Casati, EKL lk 2595, punkt 27, ja 16. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-226/97, Lemmens, EKL lk I-3711, punkt 19.

[39] Vt selle kohta 13. septembri 2005. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* nõukogu (C-176/03, EU:C:2005:542, punkt 48), kuigi 23. oktoobri 2007. aasta kohtuotsuses komisjon *vs.* nõukogu (C-440/05, EU:C:2007:625, punkt 70) välistas Euroopa Kohus Euroopa Ühenduse pädevuse kohaldatavate kriminaalkaristuste laadi ja raskuse kindlaksmääramisel.

[40] Tuletan meelde, et 12. juulil 2005 võttis komisjon vastu ettepaneku: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv intellektuaalomandi õiguste järgimise tagamiseks vajalike karistusmeetmete kohta [(COM(2005) 276 (final))], mida muudeti 26. aprillil 2006 [(COM(2006)168 (final), edaspidi „direktiivi muudetud ettepanek“)]. Ettepanek, mis põhines algul EÜ artiklil 95 ning pärast Lissaboni lepingu jõustumist ELTL artikli 83 lõikel 2, võeti 2010. aastal tagasi (ELT 2010, C-252, lk 7).

[41] Vt 14. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus INSS (vabaabielul põhinev toitjakaotuspension) (C-244/20, ei avaldata, EU:C:2021:854, punkt 61).

[42] Vt 26. oktoobri 1982. aasta kohtuotsus Kupferberg (104/81, EU:C:1982:362, punkt 12, edaspidi „kohtuotsus Kupferberg“).

[43] Vt 18. juuli 2013. aasta kohtuotsus Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, punkt 59).

[44] Vt selle kohta 18. juuli 2013. aasta kohtuotsus Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, punkt 58).

endale vastutuse lepingu nõuetekohase täitmise eest“, rõhutades, et käsitletava konventsiooni sätetel on „ühenduse õiguse laad“.[45] Kohtuotsuse komisjon *vs*. Ungari punktis 213 ilmneb selle kohtupraktika edasiarendamine, mis olenemata sellest, et see kujutab endast kahtlemata harta artikli 51 lõikes 1 sätestatud mõiste „liidu õiguse kohaldamine“ laia tõlgendust, ei ületa siiski viidatud sättega kehtestatud piire. Ma ei leia aga, et selle mõiste viidatud punktist tuleneva tõlgenduse ulatust saaks piirata ainult olukordadega, kus on tegemist konventsiooni selliste sätete kohaldamisega, mis kuuluvad liidu pädevusse, mida liit juba teostab.[46]

36. Lisaks tuletan esiteks meelde, et otsuses komisjon *vs*. Ungari vastas Euroopa Kohus väitele, mille aluseks oli liidu pädevuse puudumine kõrghariduse valdkonnas, et kuna GATSi raames võetud kohustused kuuluvad ühisesse kaubanduspoliitikasse, siis olenemata sellest, et liikmesriikidel on hariduse valdkonnas ulatuslik pädevus, kuuluvad kõnealused kohustused, sealhulgas eraõppeteenuste kaubanduse liberaliseerimisega seotud kohustused, siiski liidu ainupädevusse.[47] Teiseks märgin, et kohtuotsuses Agenzia delle dogane e dei monopoli ja Ministero dell'Economia e delle Finanze tõi FCTC kohaldamine asjaomase liikmesriigi poolt kaasa liidu õiguse üldpõhimõtete kohaldamise ka liidu õiguse tasandi konkreetsete ühtlustamisaktide puudumisel, mitte üksnes seoses kohaldatavate karistustega, vaid ka seoses rikutud materiaalõiguse normidega.[48] Selles osas tuleb samuti märkida, et erinevalt kohtuasjast, mis oli viidatud kohtuotsuse alus, on G. ST. T. suhtes läbiviidava kriminaalmenetluse ja karistuste, mida selles menetluses käsitletakse, eesmärk karistada registreeritud kaubamärgist tulenevate õiguste rikkumisi, mille reguleerimisala kujutab endast valdkonda, mida on liidu tasandil ulatuslikult ühtlustatud ja reguleeritud.[49]

37. Mis puudutab aga viimasena väidet, mille Austria valitsus tuletab ELTL artikli 207 lõikest 6, mille kohaselt „[…] antud pädevuse teostamine ei mõjuta liidu ja liikmesriikide vahelist pädevuse jaotust ega kohusta liikmesriike oma õigus- ja haldusnorme ühtlustama, niivõrd kui aluslepingud välistavad sellise ühtlustamise“, piisab esiteks argumendist, et kohtuasjas komisjon *vs*. Ungari ei takistanud asjaolu, et seoses hariduse valdkonnaga sisaldab ELTL artikli 166 lõige 4 sõnaselget ühtlustamise keeldu, Euroopa Kohtul pidada hartat kohaldatavaks viidatud kohtuotsuse punktis 213 nimetatud põhjustel, ja teiseks, et liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamine kriminaalõiguse valdkonnas, et tagada liidu poliitika tõhus kohaldamine, on, nagu ilmnes, sõnaselgelt ette nähtud ELTL artikli 83 lõikes 2.[50]

38. Kõikide eelnevate kaalutluste põhjal leian, et harta on põhikohtuasjas käsitletavas olukorras kohaldatav, kui ja osas, milles põhikohtuasjas süüks pandud käitumine ning selle suhtes kohaldatavad karistused kuuluvad TRIPS-lepingu artikli 61 kohaldamisalasse, mida liikmesriigi kohus peab kontrollima.

45 Vt kohtuotsus Kupferberg, punktid 13 ja 14.

46 Lisan ka, et sellisel juhul oleks harta kohaldatav liidu poolt tema sisemise pädevuse alusel vastu võetud sätete alusel.

47 Vt kohtuotsus komisjon *vs*. Ungari, punkt 74. Selle väitega tugines Ungari sellele, et Euroopa Kohtul puudub pädevus teha kõnealuses liikmesriigi kohustuste rikkumise hagis otsus.

48 Nagu ilmnes, kinnitas Euroopa Kohus viidatud kohtuotsuses sõnaselgelt, et tubakatoodete alaealistele müümisega seotud aspekte ei ole ühtlustatud.

49 Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/2436 kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (uuesti sõnastatud) (ELT 2015, L 336, lk 1) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2017. aasta määrus (EL) 2017/1001 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2017, L 154, lk 1).

50 Vt selle kohta kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas komisjon *vs*. nõukogu (C-137/12, EU:C:2013:441, punktid 66 ja 67).

B. Kolmas eelotsuse küsimus

39. Kolmanda eelotsuse küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult sisuliselt, kas harta artikli 49 lõikes 1 sätestatud kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse ja proportsionaalsuse põhimõttega on vastuolus riigisisesed õigusaktid, mille alusel sama tegu võib olla haldusõigusrikkumine ja kuritegu, määratlemata selgelt kummagi piire ning järelikult võimaldamata huvitatud isikutel ette näha sellise teo tagajärgi.

40. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad kriminaalõiguse sätted kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttest tulenevalt järgima teatud kättesaadavuse ja etteaimatavuse nõudeid, mis on seotud nii kuriteo määratlemise kui ka karistuse kindlaksmääramisega.[51] See põhimõte on kohaldatav ka menetluste ning haldus- ja kriminaalkaristuste kumuleerimisele ja seega tuleb neid nõudeid järgida ka sätete puhul, mis lubavad topelt karistada.[52] Kuigi kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte nõuab, et seadus peab selgelt määratlema kuriteod ja nende eest mõistetavad karistused, on see tingimus täidetud, kui õigussubjekt saab asjaomase sätte sõnastusest ja vajaduse korral kohtute poolt sellele antud tõlgenduse abil aru, milline tegevus või tegevusetus toob kaasa kriminaalvastutuse.[53] Lisaks ei saa kohaldatava seaduse täpsuse põhimõtet väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tõlgendada nii, et see keelab kriminaalvastutust käsitlevate sätete järkjärgulise selgemaks muutmise kohtuliku tõlgendamise kaudu kohtuasja haaval tingimusel, et tulemus on rikkumise toimepanemise ajal mõistlikult ettenähtav, arvestades eelkõige sellel ajal kohtupraktikas levinud tõlgendust kõnealuse õigusnormi kohta.[54]

41. Eelotsusetaotlusest nähtub, et G. ST. T-d süüdistati üksnes kuriteos raskendavatel asjaoludel, mis on sätestatud NK artikli 172b lõikes 2. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, kuulub „oluliste kahjulike tagajärgede“ olemasolu selle kuriteo koosseisu ning aitab eristada seda kuritegu ZMGO artikli 127 lõikes 1 sätestatud haldusõigusrikkumisest.

42. Lisaks ilmneb eelotsusetaotlusest, et ühes 2013. aasta tõlgendavas kohtuotsuses[55] võttis Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kassatsioonikohus) kasutusele algoritmi, et arvutada artiklis 172b – mille kooskõlas direktiiviga 2004/48 eelotsusetaotluse esitanud kohus kahes esimeses eelotsuse küsimuses kahtles – sätestatud kuriteo tagajärjel tekkinud kahju, sealhulgas eesmärgiga pakkuda praktiline suunis NK artiklis 172b ette nähtud kuriteo õigeks kvalifitseerimiseks ja piiritleda see haldusõigusrikkumiste suhtes.

43. Osas, milles käesoleva ettepaneku punktis 42 viidatud kohtupraktikast nähtub esiteks, et kriminaalvastutust käsitlevate normide järkjärguline selgitamine kohtupraktikas tõlgendamise kaudu ei ole iseenesest kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega vastuolus, ja teiseks, et riigisiseste õigusaktide selget ja täpset laadi ei sea iseenesest kahtluse alla ainult asjaolu, et haldusõigusrikkumise ja kuriteo täpne piiritlemine, nagu ka ette nähtud karistuste võimalik kumuleerimine, sõltub üldmõiste tõlgendamisest, mis nõuab liikmesriikide kohtutelt ulatuslikku hindamist[56], peab liikmesriigi kohus hindama, kas vaatamata Varhoven kasatsionen sadi (kassatsioonikohus) eespool viidatud tõlgendavale otsusele esineb siiski segiajamise tõenäosus

[51] Vt 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus JI (C-634/18, EU:C:2020:455, punkt 48 ja viidatud kohtupraktika).

[52] Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BV (C-570/20, EU:C:2022:348, punkt 37).

[53] Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BV (C-570/20, EU:C:2022:348, punkt 38 ja viidatud kohtupraktika).

[54] Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BV (C-570/20, EU:C:2022:348, punkt 41).

[55] Vt 31. mai 2013. aasta otsus kohtuasjas nr 1/2013.

[56] Vt selle kohta 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Garlsson Real Estate jt (C-537/16, EU:C:2018:193, punktid 52 ja 53).

ZMGO artiklis 127 sätestatud haldusõigusrikkumise ja NK artiklis 172b sätestatud kuriteo koosseisu tunnuste osas, mille tõttu võib sellest artiklist tuleneva kriminaalvastutuse kohaldamisala olla etteaimamatu.

44. Järelikult tuleb kolmandale eelotsuse küsimusele minu arvates vastata, et kui liikmesriigi seadustes karistatakse registreeritud kaubamärgi võltsimist haldus- ja kriminaalkaristuste kohaldamisega, nõuab harta artikli 49 lõige 1, et kriminaalvastutuse piirid peavad olema selgelt määratletud. Selle põhimõttega ei ole vastuolus, et võltsimise kuriteo koosseisu tunnuste täpset ulatust, mis aitavad seda kuritegu haldusõigusrikkumisest eristada, on täpsustatud kohtupraktikas tõlgendamisega, kui see võimaldab huvitatud isikutel saada täpselt teada, millised teod ja milline tegevusetus toovad kaasa nende kriminaalvastutuse.

C. Neljas eelotsuse küsimus

45. Neljanda eelotsuse küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas NK artikli 172b lõikes 2 sätestatud karistused, st 5- kuni 8-aastane vabadusekaotus ja rahatrahv 5000–8000 Bulgaaria leevi, järgivad harta artikli 49 lõikes 3 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtet. Selle kohtu arvates on vabadusekaotus, eelkõige karistuse miinimummäär „erakordselt range“, arvestades ka sellega, et kuritegu pannakse toime pelgalt kõnealuste toodete müügile panemisega. Ta täpsustab veel, et arvestades karistuse raskust, on kohtute võimalus karistust vähendada või selle täitmist peatada äärmiselt piiratud. Viimasena rõhutab ta, et nii vabadusekaotuse kumuleerimine suure trahviga kui ka täiendav meede, mis seisnes rikkumise esemeks oleva kauba konfiskeerimises ja hävitamises, suurendavad mõistetud karistuse raskust tervikuna.

46. Kõigepealt meenutan, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on liikmesriigid pädevad valima karistused, mida nad peavad sobivaks, juhul kui kohaldatavate karistuste valdkonnas ei ole õigusnorme liidu tasandil ühtlustatud. Nagu juba eespool kirjeldasin, on liikmesriigid siiski kohustatud oma pädevuse teostamisel järgima liidu õigust ja selle üldpõhimõtteid ning seega ka proportsionaalsuse põhimõtet.[57] TRIPS-lepingu artiklis 61 nähakse WTO liikmetele ette ainult kohustus karistada teatavaid intellektuaalomandi õiguste rikkumisi kriminaalkorras ja viidatakse, et võimalike meetmete hulka kuuluvad „vabadusekaotus ja/või rahatrahv, mis oleksid piisavalt preventiivsed ja vastaksid võrreldava raskusastmega kuritegude eest määratavatele karistustele“. Nagu samuti juba märkisin, ei ole liidu tasandil seda valdkonda kordagi ühtlustatud. Sellest tuleneb, et liikmesriikidel on selles osas ulatuslik kaalutlusõigus, eelkõige kohaldatavate karistuste tasandil, mis võimaldab neil hinnata eelkõige rikkumise raskust riigisiseses kontekstis ja kohandada sellest tulenevalt karistusi.

47. Meenutan, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt nõuab harta artikli 49 lõikes 3 sätestatud karistuste proportsionaalsuse põhimõte, et kehtestatud karistuste raskus oleks vastavuses nende rikkumiste raskusega, mille eest neid määratakse, eelkõige tagades tegeliku hoiatava mõju, kuid minemata kaugemale sellest, mis on kõnealuse õigusnormiga seaduslikult taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik.[58] Euroopa Kohus täpsustas samuti, et proportsionaalsuse põhimõte nõuab,

[57] Vt 11. veebruari 2021. aasta kohtuotsus K.M. (laeva kaptenile määratud karistused) (C-77/20, EU:C:2021:112, punkt 36).

[58] Vt selle kohta 14. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Landespolizeidirektion Steiermark jt (mänguautomaadid) (C-231/20, EU:C:2021:845, punkt 45).

et karistuse kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta kõiki konkreetse asja asjaolusid.[59] Liikmesriigi kohtu, kellel on ainsana asjaolude hindamise ja riigisisese õiguse tõlgendamise pädevus, ülesanne on teha lõplikult kindlaks, kas tema pooleliolevas menetluses on need tingimused täidetud.

48. Käesoleval juhul ilmneb eelotsusetaotlusest seoses eelkõige kuriteo laadi ja raskusega, et NK artikli 172b eesmärk on karistada muu hulgas kaubamärgi tahtlikku võltsimist, st tegu, mida iseloomustab teatud raskus, mida TRIPS-lepingu artikkel 61 kohustab karistama kriminaalkorras ja nii, et see tagaks piisava hoiatuse. Pidevalt kasvava nähtusena, mis võttis pikka aega tagasi rahvusvahelise mõõtme, kujutab võltsimine endast tõsist ohtu ettevõtjatele ja liikmesriikide majandusele, millel on olulised sotsiaalsed tagajärjed lisaks sellele, et see tekitab tarbijakaitse probleeme, eelkõige seoses rahva tervise ja julgeolekuga. Lisaks on tegemist nähtusega, mis on järjest enam seotud organiseeritud kuritegevusega.[60]

49. Mis puudutab esimesena NK artikli 172b lõikes 2 ette nähtud vabadusekaotust, siis on see kehtestatud palju kõrgema määraga, eelkõige kui arvestada selle karistuse miinimummäära, milleks on määratud viis aastat[61], ning tekitab järelikult põhjendatud kahtlusi selle proportsionaalsuses, eelkõige kui karistust kohaldatakse niisugusele teole nagu põhikohtuasja esemeks olev tegu, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus kirjeldas. Tuleb aga arvestada, et NK artikli 172b lõige 2 on kohaldatav konkreetsete raskendavate asjaolude esinemisel, mis on esiteks seotud teo korduvuse või jätkumisega ja teiseks tekitatud kahju suurusega. Teise astme kuriteo eest on NK artikli 172b lõikes 1 ette nähtud madalam miinimummäär, milleks on kehtestatud kolm aastat. Nagu komisjon õigesti rõhutas, on üks tegur, mida karistusõiguse normi proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada, võimalus kohandada karistust vastavalt rikkumise raskusele.[62]

50. Nagu kirjeldasin, kui käesoleval juhul ilmneb eelotsusetaotlusest, et prokuratuur pidas põhikohtuasja esemeks olevat tegu, mis seisnes selliste riiete müügiks pakkumises, millel oli kujutatud registreeritud kaubamärkidega sarnased tähised, NK artikli 172b lõikes 2 sätestatud kuriteo koosseisu alla kuuluvaks, ei ole Euroopa Kohtul selle tagajärjel tekkinud kahju suurust arvestades piisavalt tõendeid, eelkõige seoses NK artikli 172b lõikes 2 sätestatud mõiste „olulised kahjulikud tagajärjed“ täpse kohaldamisalaga, nii abstraktselt kui ka seoses konkreetse kohtuasjaga, et anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule täiendavaid hindamiskriteeriume lisaks nendele, millele juba viidati. Igal juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne analüüsida konkreetsel juhul, arvestades kõiki käesoleva kohtuasja asjaolusid, mida saab riigisisese õiguse alusel arvesse võtta, kohaldatava vabadusekaotuse proportsionaalsust võrreldes süüks pandud teoga ja tagajärgi, mis sellest tulenesid, ning vajaduse korral kohandada selle karistuse taset käesoleva kohtuasja konkreetse olukorraga võimalikult talle kaalutlusõiguse alusel kuuluvates piirides, kaasa arvatud võimalik pädevus kvalifitseerida ümber asjaolud, mida G. ST. T-le pannakse süüks kui kuritegu NK artikli 172b lõike 2 tähenduses, selle artikli lõike 1 alusel.

51. Teisena, seoses NK artikli 172b lõikega 2 lubatud trahvi ja vabadusekaotuse kumuleerimisega meenutan, et Euroopa Kohus on juba selgitanud, et kriminaalõiguslikku laadi karistuste kumuleerimise suhtes peavad kehtima õigusnormid, mis võimaldavad tagada, et määratud

[59] Vt 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Link Logistik N&N (C-384/17, EU:C:2018:810, punkt 45).

[60] Nende elementide alusel rõhutas komisjon direktiivi parandatud ettepanekus, et võltsimise ja piraatluse vastu võitlemine on liidu jaoks äärmiselt oluline eesmärk.

[61] Võrdluseks: direktiivi muudetud ettepanek nägi sama kuriteo eest ette maksimaalse karistuse kohaldamise, mis ei ole lühem kui 4 aastat vabadusekaotust, kui see on toime pandud kuritegeliku organisatsiooni raames või kui sellest tuleneb oht inimeste tervisele või turvalisusele.

[62] Vt 11. veebruari 2021. aasta kohtuotsus K.M. (laeva kaptenile määratud karistused) (C-77/20, EU:C:2021:112, punkt 51) ja 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Chmielewski (C-255/14, EU:C:2015:475, punkt 26).

karistuste kogumi raskus vastaks süüteo raskusele, ning et see nõue ei tulene mitte ainult harta artikli 49 lõikes 3 sätestatud karistuste proportsionaalsuse põhimõttest, vaid ka harta artikli 52 lõikest 1.[63] Lisaks on Euroopa Kohus selgitanud, et see nõue on eranditult kohaldatav kõigile kumulatiivselt määratud karistustele ja seega nii sama laadi karistuste kumuleerimisele kui ka teist laadi karistuste kumuleerimisele, nagu rahaliste karistuste ja vangistuste kumuleerimisele.[64]

52. Käesoleval juhul peab eelotsusetaotluse esitanud kohus aga selleks, et hinnata põhikohtuasjas käsitletava õigusakti konkreetse kohaldamise proportsionaalsust, kontrollima, kas on olemas normid, mis võivad tagada ette nähtud karistuste kogumi raskuse kohandamise, kaasa arvatud rikkumise toimepanemiseks kasutatud kauba konfiskeerimine ja hävitamine, kuna see on tingimata vajalik seoses toimepandud kuriteo raskusega, ning kas need normid on kohaldatavad põhikohtuasjas G. ST. T. suhtes.

53. Eelnevate kaalutluste põhjal tuleb neljandale eelotsuse küsimusele minu arvates vastata, et harta artikli 49 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune riigisisene õigusakt, millega nähakse registreeritud kaubamärgi võltsimise vastu võitlemiseks ette nii vabadusekaotuslikud kui ka rahalised kriminaalkaristused, mille raskus ei ole toimepandud rikkumiste raskusega proportsionaalne. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab konkreetselt proportsionaalsust analüüsima, arvestades eelkõige kõnealuse õigusaktiga pakutud võimalust kohandada karistusi vastavalt rikkumise raskusele ning kõiki asjaolusid, mida saab riigisisese õiguse alusel arvesse võtta, et kaaluda esiteks kõnealuse kuriteo raskust ja teiseks huvitatud isikule kõnealuste karistuste kumuleerimisest konkreetselt tulenevat koormust.

IV. Ettepanek

54. Eeltoodud kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Rayonen sad - Nesebari (Nessebari rajoonikohus, Bulgaaria) esitatud kolmandale ja neljandale eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Harta artikli 49 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriigi seadustes karistatakse registreeritud kaubamärgi võltsimist haldus- ja kriminaalkaristuste kohaldamisega, nõuab selles sättes sisalduv kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte, et kriminaalvastutuse piirid peavad olema selgelt määratletud. Selle põhimõttega ei ole vastuolus, et selliste võltsimise kuriteo koosseisu tunnuste täpset ulatust, mis aitavad seda kuritegu haldusõigusrikkumisest eristada, on täpsustatud kohtupraktikas tõlgendamisega, kui see võimaldab huvitatud isikutel saada täpselt teada, millised teod ja milline tegevusetus toovad kaasa nende kriminaalvastutuse.

Harta artikli 49 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune riigisisene õigusakt, millega nähakse registreeritud kaubamärgi võltsimise vastu võitlemiseks ette nii vabadusekaotuslikud kui ka rahalised kriminaalkaristused, osas, milles nende karistuste rangus nii eraldi kui ka kumuleeritult kaaludes ei ole toimepandud rikkumiste raskusega proportsionaalne. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab konkreetselt proportsionaalsust analüüsima, arvestades eelkõige kõnealuse õigusaktiga pakutud võimalust kohandada karistust vastavalt rikkumise raskusele ning kõiki asjaolusid, mida saab riigisisese õiguse alusel arvesse võtta, et kaaluda esiteks kõnealuse kuriteo raskust ja teiseks huvitatud isikule kõnealuste karistuste kumuleerimisest konkreetselt tulenevat koormust.

[63] Vt selle kohta 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Procura della Repubblica (C-524/15, EU:C:2018:197, punkt 55).

[64] Vt 5. mai 2022. aasta kohtuotsus BV (C-570/20, EU:C:2022:348, punkt 50).